

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת כי תצא תשע"ט

האם מותר לעשות תוספת בניה כאשר עלול לגרום שיתפסו את שכנו שבנה בלא רישיון

א. שאלה: שאלה זו הגיעה אלינו מאחד מתושבי העיר אנטוורפן, אודות מעשה שהיה בעירם, ששם צורת הבניה המקובלת במרכזי הערים היא שכל הבתים מחוברים זה לזה משני צידיהם, והחצרות הן בחזית הבתים ומאחוריהם. וממילא גם האפשרות להרחיב את הבית היא לפנים או לאחור. והנה אחד בנה בית הכנסת בתוך שורת בתים, ולאחר כמה שנים התרבו המתפללים ונעשה המקום צר מלהכילם, וביקש להרחיבו, והתכוין לפנות לרשויות העירוניות בבקשה לאשר את הרחבת ביהכנ"ס, אולם אחד מהשכנים הקרובים לביהכנ"ס מצדו, בא בטענה שדבר זה עלול לגרום לו הפסד גדול, שכן הוא בנה לפני כמה שנים, ומכיון שלא היתה לו אפשרות לקבל אישור בניה חוקי עשה זאת בלא רישיון, ועד היום לא שמו הרשויות לב לבניה שלו שכן היא מאחורי הבית, אולם כעת כשיגיש בעל ביהכנ"ס בקשה רשמית יבואו המודדים והפקחים מטעם העיריה ואז ישימו לב שנעשתה שם בניה בלתי חוקית ויקנסו אותו על כך. האם יש זכות בידו לעכב את הרחבת ביהכנ"ס?

נזק כתוצאה מכך, לא שייך בזה איסור בדיני שמים. וכן הורה הגאון רבי יצחק כץ שליט"א,

וכן הסכימו בב"ד הישר והטוב, ודימו דבר זה למי שתובע את חברת הביטוח על נזק שגרם לו חברו, ויודע שתביעתו תגרום לכך שחברת הביטוח תעלה את דמי הביטוח שהיא תובעת מחברו, דבודאי מותר לו לתבוע את המגיע לו ואינו צריך לחוש לנזק שייגרם ע"י לחבירו.

והראו לי מש"כ האמרי בינה (או"ח סימן יג, ה) בענין גרמת נזק לחבירו וז"ל: והיינו אם עושה מעשה בגוף המזיק לסלקו אסור כשגורם בזה היזק לחבירו, אבל אם אינו עושה מעשה בדבר המזיק רק להציל את שלו, ודאי דרשאי, ומכ"ש להציל נפשו ולברוח, מנין לנו לאסור אף אם ע"י גורם סכנת נפשות לאחרים. ובפרט כמו בעובדא דרשב"י שמביא המג"א (קנו, ב), דלא הוי ברור שיגרום לאחרים, מדקאמר דלמא מצערי להו ומגלי לן, ובכה"ג אף אם יש ספק שיגרום סכנות נפשות לאחרים ג"כ אין ספק מוציא מידי ודאי ורשאי לברוח, ע"כ.

ועוד הראו לי מש"כ בנידון דומה לזה הש"ך חו"מ (קסג, יח) וז"ל: המלך או שר שמטיל איזה דבר על עשיר אחד או שנים, ויש ליהודי א' כח בהיכל המלך והשר להשתדל לפוטרום, אם הדבר ברור ודאי שאם יפטרם לאלו יטיל על אחרים, אי רשאי להצילם לאלו או לא, פסק בתשובת מהריב"ל ח"ב סי' מ', דאם כבר הטיל המלך על אנשים ידועים ופרט אותם ונלכדו ברשתו, אזי אין יהודי רשאי להשתדל לפוטרום בשום ענין שיזיק לאחרים בודאי, אבל אם יצא גזרה להטיל על ב' אנשים בסתם, יכול יהודי להשתדל על איזה אנשים שרוצה שלא יהיו בכלל הגזירה, אף שבודאי יכנסו אחרים, ע"כ.

תשובה: הגאון רבי מנדל שפרן שליט"א השיב שבדיני אדם בודאי אין לזה שבנה בלא רישיון זכות לעכב על חברו, אולם לגבי דיני שמים הסתפק הגר"מ שפרן. וגם הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א הניח שאלה זו בצ"ע ולא רצה להשיב עליה בלא שמיעת כל הצדדים מפי הנוגעים בדבר.

והגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א אמר שאם הבניה של השכן היתה מותרת ע"פ דיני תורה, אלא שע"פ חוקי המדינה זו בניה לא חוקית, יתכן שאסור מדיני שמים להפסידו ולגרום למסירתו לשלטונות. אולם אם גם ע"פ דיני תורה לא היתה לו זכות לבנות שם והוא בנה שלא כדין פשוט שאין לו זכות עיכוב אפילו בדיני שמים.

והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א השיב שאם השכן ביקש רשות מכל שכניו כולל בעלי בית הכנסת והחתימים על הסכמה לבניה, אסור להם בדיני שמים לגרום לו הפסד, ויתכן שאפילו בדיני אדם יכול לעכב עליהם, שהרי מחלו על זכות הבניה שלהם בזה שחתמו לו על בקשת הבניה שלו [א.ה. סברא זו שייכת רק אם אכן ידעו שהבניה שלו היא בלתי חוקית וא"א לאשר אותה ע"פ החוק]. אולם אם לא ביקש מהם רשות לא הפסידו את זכותם והרי הם יכולים לעשות כהבנתם ואין לו עיכוב עליהם אפילו בדיני שמים.

והגאון ר"ע פריד שליט"א אמר לי שאיסור לגרום נזק בדיני שמים שייך רק כאשר אחד עושה בשל חברו, רק אין הדבר ברור שייגרם ממעשיו נזק, אולם זה שעושה בתוך שלו ולהנאתו, וממילא נגרם לשני

האם מותר לבנות מרפסת סוכה מעל גינת חבירו

ב. שאלה: ראובן יש לו חצר גדולה שעל חלקה הוא בונה סוכה. שמעון המתגורר מעליו יש לו מרפסת סוכה קטנה שאינה מספיקה למשפחתו הברוכה והוא מבקש להוציא מרפסת סוכה מעל חלק מחצירו של ראובן כדי שירווח לו בחג הסוכות, אך ראובן מתנגד בטענה שכשקנה את החצר קנה את האויר שמעליה עד לשמים. ועוד, שזכותו להקים סוכה בכל שטח החצר שלו, ואין לשמעון זכות לגרום לכך שבחלק מחצירו לא יוכל לבנות סוכה בעתיד. הצדק עם מי?

וכופין על מדת סדום. וכעין זה הורו מב"ד הישר והטוב. והגאון רבי אהרן דוד זונר שליט"א אמר בפשיטות שטענת אור או אור בכהאי גוונא שיש לו חצר גדולה בודאי אינה טענה ואין כאן אלא מידת סדום שב"ד כופין עליה. [ובפרט אם שמעון רוצה לבנות סוכה שניתן לפרקה לאחר יו"ט שבודאי אינו יכול לבוא בטענה ע"ז שבמשך שבוע ומחצה או שני שבועות בשנה הוא ממעט לו את האור ואת האויר].

והגאון רבי יצחק כץ שליט"א צידד לומר שאפי' אם שמעון בונה את המרפסת מעל המקום שבו היה רגיל ראובן לבנות את סוכתו אין לראובן זכות עיכוב עליו, וטעמו דאזלינן בזה אחרי חוקי המדינה, שכל הקונים דירה בבית משותף עושים זאת על דעת שהשותפות תהיה כפופה על פי חוק בתים משותפים, ובחוקי המדינה בהגדרת המרפסות יש הגדרה שנקראת 'מרפסת סוכה', ומי שהמרפסת שלו מוגדרת כמרפסת סוכה יש לו זכות עיכוב על פי חוק שלא יעשו מעליו כל שימוש שיפריע לו מלהשתמש במרפסת לסוכה, ואילו חצר אינה מוגדרת בחוק כמקום המיועד לסוכה, ולא רק שבעל החצר אינו קונה את האויר עד הרקיע. אלא שאף אין לו זכות למנוע את שכנו מלהוציא מרפסת עליו. ולכן יתכן שאפילו הוחזק ראובן כמה שנים לבנות סוכה במקום זה שבו שמעון רוצה להוציא מרפסת אין ראובן יכול לעכב על ידו, וצ"ע.

ואילו **הגאון רבי אילן אש שליט"א** כתב לנו שאם זה המקום שיוחד לו מאת הקבלן לסוכה, כפי שמצוי בשכונות שהקבלנים יודעים שאי אפשר למכור דירה בלי מקום לסוכה, וזה המקום היחיד, אז דין הגינה צמוד לבית כמרפסת סוכה, כי זו הרגילות לבנות בצמוד לבית, וזה חלק מזכויות הקניין שלו, וכל שכן בשותפים שמחויבים לשמר את זכויות הבנייה של שכנם. אבל אם יש לו מרפסת סוכה אלא שהוא מעדיף לבנות את סוכתו בחצרו, והוא בא רק מכח חזקת תשמישים, יש לעיין בדבר, ובספרו 'הבית המשותף' האריך לברר דין זה, ע"ש.

תשובה: הנה זה פשוט שאם שמעון רוצה לבנות את המרפסת מעל המקום שבו רגיל ראובן לבנות את סוכתו יכול ראובן למנועו מכך, ואע"פ שחצרו גדולה ויכול לבנות את סוכתו במקום אחר, אין שמעון יכול לכופו על כך, דכבר הורגל במקום זה והחזיק בו, ושמא הוא יותר קרוב לבייתו, או שמידת הדפנות והסכך מתאימה למקום זה, וכן כל טענה אחרת שמכוחה יכול ראובן למנוע את שמעון מלבנות מרפסת מעל חצירו. השאלה היא רק כאשר כעת שמעון אינו מפריע לסוכתו של ראובן וראובן רוצה לעכב את בנית המרפסת בחשש שמא זו תזיק לו בעתיד.

ואמרו **הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ור"ע פריד שליט"א** שיש חילוק מה הטענה שיש לראובן על חצירו, דהרבה פעמים ראובן לא קנה את החצר והיא אינה רשומה על שמו, אלא דמכיון שהוא היחיד שיש לו גישה אליה הוא היחיד שמשתמש בה ואין מי שישתמש עמו. ובאופן כזה אין חצר זו מקנה לו שום זכויות באוירה, ואינו יכול למנוע את שמעון מלבנות מרפסת סוכה מעל חצירו [מלבד המקום שבו רגיל ראובן לבנות את סוכתו שהוא מוחזק בו וכנ"ל].

ואם ראובן קנה את החצר והיא רשומה על שמו כחלק מן הדירה שלו, אמר **הגר"ג נוסבוים** ששני הצדדים יש להם טענות צודקות, ואי אפשר לבטל את דברי ראובן שטוען שקנה את כל זכויות החצר ואוירה, ומאידיך שמעון טוען שכופין על מדת סדום, ומן הראוי שיתפשרו ביניהם, כגון שישלם שמעון איזה סך לראובן עבור זכות השימוש באויר החצר.

והגר"ע פריד אמר שאם ראובן בא בטענה דשמא אף הוא יצטרך ביום מן הימים להגדיל את סוכתו ויזדקק למקום זה ששמעון רוצה לבנות מעליו לצורך הסוכה, טענתו טענה והוא מעכב את שמעון. אך אם ראובן בא בטענה ששמעון ממעט לו את האור או את האויר בחצר, צריך שישבו ב"ד וידונו האם יש בזה באמת מיעוט וטענתו טענה, או שאין בדבריו כלום.

בן חו"ל שעלה בטעות לאוטובוס ביו"ט שני

ג. שאלה: בן חו"ל שעשה את ימי החג בארץ ישראל, וביו"ט שני ביקש להגיע ברגל לכותל המערבי וכשעבר ליד התחנה עבר שם בדיוק אוטובוס שנוסע לכותל והלה שכח לרגע שהוא יו"ט דידיה ועלה עם כל הממתינים בתחנה לאוטובוס לכיוון הכותל, ולאחר מכן נזכר שהוא יו"ט. האם חייב לרדת לאלתר או שמכיון שעלה שוב לא יירד ויכול להשאר באוטובוס עד שיגיע לכותל המערבי.

דחג, שהוא חול המועד וכולם הולכים בבגדי יו"ט, אלא אפילו ביו"ט שני של שמיני עצרת או של שביעי של פסח, שהוא חול לבני א"י, מכל מקום הרבה נוהגים לילך בבגדי יו"ט באסרו חג ולא שייך שום חשד בזה. ולכן אע"פ שהיה אסור לו לעלות לכתחילה, מכל מקום מכיון שעלה שוב לא יירד.

ואילו **הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א** אמרו שהוא חייב לרדת לאלתר מן האוטובוס ואסור להתעכב בתוכו כלל. וביאר **הגר"ג נוסבוים** שאיסור עובדין דחול אינו רק בעליה לאוטובוס, אלא עצם שהיה באוטובוס ביו"ט יש בו משום זילותא דיו"ט ואסור משום עובדין דחול.

תשובה: הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א השיב שאינו צריך לרדת מן האוטובוס ויכול לנסוע עמו עד לכותל המערבי. וכן הורו **הגאונים רבי מרדכי גרוס, רבי אהרן דוד זונר, רבי שמאי גרוס, ר"ע פריד שליט"א**. וביארו הטעם שבעצם האיסור לנסוע באוטובוס ביו"ט הוא משום עובדין דחול, שהרי אינו עושה כל מלאכה בעצם העליה לאוטובוס. [ואין זה כמו במכונית קטנה שכל אחד משפיע על פעולת המנוע ושריפת הבנזין, דבאוטובוס גדול אין ניכר כלל תוספת של אדם אחד]. וגם לא שייך איסור אמירה שמצוה לנהג להסיעו, מכיון שמוותר לנהג להסיע את בני א"י שלדידהו הוא חול. ואין לאסור משום החשד, אף אם רואים אותו שהולך בבגדי יו"ט, לא מיבעיא ביו"ט שני של ראשון

בירך המוציא ואכל פחות מכזית פת וכמה כזיתים מזונות כיצד מברך

ד. שאלה: מעשה באחד שנטל ידיו לסעודה, אולם כשבא לברך ברכת המוציא נוכח לדעת שנוותר עבורו פחות מכזית פת, [ופשוט שאם היה יודע על כך מתחילה לא היה נוטל ידים, דאין מברכים על נטילת ידים על פחות מכביצה פת], וכדי להשביע את רעבונו נטל מיני מזונות ואכל אחרי הפת. ויש להסתפק בכמה דברים: האם המיני מזונות מצטרפים עם הפת לברכת המזון מכיון שהוא קובע סעודתו עליהם עכשיו. ואם לאו - האם הפת מצטרפת עם המזונות לכזית לברכת על המחיה, או שאם לא אכל כזית ממין אחד לא יברך ברכה אחרונה. ועוד, האם צריך לברך ברכה ראשונה על המיני מזונות בתוך הסעודה או שהם נפטרים בברכת המוציא.

שלוש כו'. ואי אכיל להו בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה, טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם, ע"כ. וכתב המ"ב סקמ"א: פ"י שלא אכלם להשביע רעבונו רק לקינוח ומתיקה, דאילו אכלם למלא רעבונו אפילו לא אכלם רק מעט הם בכלל סעודה וא"צ ברכה, ע"כ. וא"כ כאן שאכל את המיני מזונות כדי להשביע רעבונו פשוט שאין צריך לברך עליהם באמצע סעודה.

[א.ה. ודוקא שיש עליהם תואר לחם, אבל אם אין עליהם תואר לחם, כגון ופלים וכדו', שכתב ע"ז המ"ב שם סקל"ח שאפי' קבע סעודתו עליהם לעולם אינו מברך עליהם אלא מזונות ועל המחיה, נראה שלעולם מברכים עליהם באמצע סעודתו כמו כל מיני פירות ושאר דברים הנאכלים לקינוח סעודה, שאפילו אם אוכלם להשביע רעבונו מברך עליהם דאזלינן בתר רובא דעלמא].

ואפילו לאחר ששבע וממשיך לאכול מהמיני מזונות לתענוג ומתיקה אין הדבר פשוט שיברך מזונות תחילה, דבדברים שהם ספק פת הבאה בכיסנין ספק פת, כגון בנילוש במיני מתיקה ואינו ממולא מהם או להיפך וכדו', כתב הביאור הלכה שם ד"ה טעונים דאף שמספק מברכים עליהם מזונות ועל המחיה ולא המוציא וברכת המוציא, מכל מקום כאן שכבר בירך המוציא יש לחוש לספק ברכות לאידך גיסא, דשמא יש להם דין פת ונפטרו בברכת המוציא שברך ושוב אינו יכול לברך עליהם מזונות בסעודה זו.

תשובה: הסכימו הפוסקים שהמיני מזונות אינם מצטרפים לפת לברך עליהם ברכת המזון בכזית. ואמרו הגאונים רבי נפתלי נוסבויס ורבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א שאם לא אכל שיעור ד' ביצים מהמיני מזונות שהוא שיעור קביעות סעודה לא יברך ברכת המזון אלא על המחיה, ואף שהוא קובע סעודתו על מיני מזונות אלו בטלה דעתו אצל כל אדם שאינם רגילים לקבוע סעודתם על מיני מזונות. ואם אכל שיעור ד' ביצים עיין בזה במ"ב סימן קסח ס"ו סקכ"ד שהאריך בכמה דעות ואופנים בזה. וכן הסכימו בב"ד שבת הלוי.

ולענין צירוף הפת עם המיני מזונות לכזית לברכת על המחיה הראה לי הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א מה שכתב המג"א ריש סימן רי והביאו המ"ב שם סק"א וז"ל: אכל חצי זית משבעת המינין וחצי זית אחר מברך אחריהן בורא נפשות רבות. וה"ה כשאכל חצי זית פת וחצי זית מדבר שמברכין בורא נפשות רבות מברך בנ"ר, ע"כ. וא"כ פשוט דהוא הדין אם אכל חצי זית פת וחצי זית מיני מזונות מצטרפים לברך עליהם על המחיה שהיא הברכה הפחותה מבין השתים.

ולענין ברכת מזונות באמצע סעודה הראה לי הגר"ש גרוס מש"כ השו"ע בסימן קסח ס"ח בדין לחמניות וז"ל: ואותן שבלילתן רכה ודקים מאוד שקורין נבלא"ש, מברך עליהם בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין

מי צריך לבקש רחמים על הצלחת הבן בפרנסה

ה. שאלה: נתבקשתי לשאול את גדולי ישראל על אודות דברי הגמ' בקידושין (פב, ב): ר"מ אומר, לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו, שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות, אלא למי שהעושר שלו, שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות, ע"כ. האם כוננת רבי מאיר שהאבא צריך יחד עם מה שמלמד את בנו אומנות, גם לבקש עליו רחמים שיצליח בעסקיו, או שהבן צריך לבקש על עצמו שיצליח בעסקיו.

מתחילה. ותיריך: אלא ע"כ דאית לן למימר דע"י אפושי רחמי מן שמיא כדעביד רבא איכא לבטל הגזירה ומזל שנוולד בו כדאמרינן בשבת.

[וע"ש שהקשה עוד איך התפלל על ענוה, וז"ל: אך יש לדקדק במה שבקש רבא אענותנותא דרבה, והא ענוה היא ממדות הטובות כדאמרינן פ"ק דע"ז יראת חטא מביא לידי ענוה והוא מביא לידי חסידות, ואמרינן פרק כל היד דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וי"ל ע"י אפושי רחמי שמיא בקש לעוזרו לבא לידי ענוה כדאמרינן הבא לטהר מסייעין לו, ע"כ].

ולמדנו מדברי מהרש"א שעיקר ההשתדלות בפרנסה היא רוב בקשת הרחמים, שהרי בלא תפילה אין לו אלא מה שנוקצב לו לפי המזל. וא"כ בודאי שחובת האב על בנו היא גם ללמדו להרבות בבקשת רחמים למי שהעושר והכבוד שלו.

וכעין זה הראוני בתו"ט בסוף קידושין שכתב: וקשיא לי דאם הכל לפי זכותו א"כ תפלה מאי מהניא ליה. שאם זכותו כדאי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכרו. ואם זכותו אינו כדאי הא אמרן הכל לפי זכותו. וניחא לי במה שכתבו התוס' בסוף מסכת שבת ובסוף מסכת מ"ק שהקשו אדאמרי' בשבת אין מזל לישראל מדאמר בסוף מ"ק בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא. ותרצו דלפעמים המזל משתנה ע"י זכות גדול כדאי' בפ' החולץ זכה מוסיפין לו כו'. ופעמים שאין משתנה כדאמרי' בתענית [כ"ה ע"א] גבי ר"א בן פדת דאמר ליה ניחא לך דאחריב עלמא ואולי דאברית בעידנא דמזוני. ע"כ. ואומר אני שלענין כזה תועיל תפלתו וצריך לה כיון שהזכות לפעמים אינו משנה המזל. על כן על זאת תפלל כל חסיד שתועיל זכותו להשתנות המזל, ע"כ.

וכששאלתי את הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א שאלה זו אמר תחילה שהכונה על הבן שמחוייב להתפלל על הצלחתו. אולם כשהצעתי לפניו חידוש זה נהנה ממנו ונענע לי בראשון בהסכמה. וגם הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א הסכים על ידי שזהו ביאור דברי הגמ'.

תשובה: הגאון רבי נפתלי נוסבויס שליט"א אמר לי שדברי רבי מאיר ניתנו להתפרש לשני הצדדים, כי באמת פעמים הבן זקוק לתפילת האב, כגון שהוא עדיין קטן ואין בו דעה להבין ולהרגיש עד כמה תלויה הצלחתו בידי שמים בלבד, אולם משהגדיל הבן ועמד על דעתו צריך הבן להתפלל על עצמו שיראה ברכה בעסקיו.

ואחד מגדולי ראשי הישיבות שליט"א הביא ראייה ברורה שהבן צריך להתפלל על עצמו מדברי הגמ' בנדה (ע, ב) ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנינא: מה יעשה אדם ויתעשר? אמר להן, ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה. אמרו לו, הרבה עשו כן ולא הועילו? אלא יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר לי הכסף ולי הזהב. מאי קמ"ל? דהא בלא הא לא סגי, ע"כ. ושם הוא דבר פשוט שהמתעסק בעניני פרנסתו הוא זה שמתפלל על עצמו ולא אחרים מתפללים עליו, שהרי לא נזכר שם האב כלל. וכך יש לפרש את דברי הגמ' בקידושין.

ואני חידשתי שיש לבאר את הגמ' בביאור שלישי, שחלק מחובתו של האב על הבן היא ללמדו להתפלל שיצליח בעסקיו, ומה שאמר 'ויבקש רחמים' חוזר על מה שאמר 'ילמד אדם לבנו' - שילמדנו אומנות וילמדנו לבקש רחמים. כי זו ההשתדלות האמיתית לצורכי פרנסה, והיא מביאה את השפע יותר מכל מההשתדלות הגשמית שעושה, ולכן אם מחוייב ללמדו אומנות שהיא הצינור לפרנסה, כל שכן שמחוייב ללמדו את כח התפילה שזהו המפתח שפותח את כל השערים ואת כל ההשפעות.

והבאתי ראייה מהא דאיתא בגמ' מו"ק (כה, א): אמר רבא, חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. והקשה מהרש"א בחידושי אגדות ממה שאמרו בגמ' שם: ואמר רבא, הני תלת מילי בעאי קמי שמיא, תרתי יהבו לי, חדא לא יהבו לי. חוכמתיה דרב הונא ועותריה דרב חסדא ויהבו לי, ענותנותיה דרבה בר רב הונא לא יהבו לי. וכיצד זה התפלל על עושר וחכמה, הרי דברים אלו תלויים במזל וכבר נקבע מזלו

מכתבים למערכת

ברכת מזל טוב מעומקא דליבא לידיד נפשי הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א לרגל התמנותו לדומ"ץ ק"ק חוקי חיים שומרי אמונים בית שמש

התחיל להתפלל עם הש"ץ ואחר קדושה התחיל לומר ב"ה וב"ש

ד. ובדבר מה שדנתם בשאלה ב' במי שהתחיל להתפלל שמו"ע עם הש"ץ ואחר קדושה התחיל לומר ב"ה וב"ש ואמן על ברכות הש"ץ ושוב נזכר שהוא באמצע שמו"ע.

הנה מקור דין זה הוא בדברי השו"ע בסימן ק"ד (סעיף ה') שכתב: בכל מקום שפוסק אם שהה כדי לגמור את כולה, חוזר לראש, ואם לאו חוזר לתחלת הברכה שפסק בה, ואם פסק בג' ראשונות, חוזר לראש ואם באחרונות, חוזר לרצה.

עוד כתב השו"ע שם (סעיף ו') אם שח בתפלה, דינו לענין חזרה כדן ההפסקות האמורות בסימן זה. - והרי לנו להדיא שבג' ראשונות אם שח בשוגג בין ברכה לברכה חוזר לראש, וכ"ה להדיא בשו"ע הרב שם (ס"ד) וזהו כדעת הגרש"א שטרן שליט"א שהבאתם.

ואולם דעת הגר"א שם (סקי"א) שגם בג' ראשונות אינו צריך לחזור לראש, והמשנ"ב (סקכ"ט) הזכיר שיטתו רק כלפי שהייה ולא כלפי הפסיק בדיבור.

עוד מצינו במשנה ברורה שם (ס"ק כ"א) וז"ל: כתב הח"א היינו דוקא כשסיים כבר הברכה אבל אם הפסיק באמצע ברכה אינו חוזר אלא לתחלת אותה הברכה דכל באמצע לא נקרא חזרה אלא תיקון הלשון.

ולפי"ד יש לפלפל בדין שלנו כי אולי כיון שאמר אתה קדוש הוי כהתחיל בברכה שלישית וממילא די כמה שיתחיל כעת אתה קדוש, וצ"ע.

ועכ"פ הלכה ולמעשה יש להורות שיחזור לתחילת השמו"ע, ואף שב"ה וב"ש ואמן הוא מענין התפילה אין זה מועיל לענין זה והוי כשיחה בשוגג.

ובדיעבד אם המשיך בתפילתו במקום שפסק ולא חזר לראש הברכה לדברי הט"ז סק"ג ושו"ע הרב סעי' ד' וש"א צריך לחזור לראש אותה הברכה, ואם כבר עקר רגליו חוזר לראש התפילה, דאותה הברכה שהפסיק בה הוי כאילו לא אמרה כלל, וברכות מעכבות זו את זו. ואולם לדעת המשנ"ב (סימן ק"ד ביה"ל ד"ה דינו, וסימן ק"ח סקל"ח) עפ"י הא"ר (סק"ח) חיי אדם (כלל כ"ה סעי' י"א) דביעבד סמכינן אשיטת הרשב"א והגר"א דבכל ענין די שחזור למקום שפסק, ואפילו בהפסיק בדיבור, וכ"ה בכה"ח (סקל"ג) דספק ברכות להקל.

טעה בסיום ברכת אמת ויצב

ה. ובדבר מה שדנתם בשאלה ג' אם חתם בברכת אמת ויצב את החתימה של אמת ואמונה, יש לציין למוש"כ המשנה ברורה בסוף סימן ס"ו (סקנ"ג) וז"ל: אם החליף ברכה של שחרית לערבית או להיפך אם עדיין לא אמר השם של סוף הברכה יחזור לתחלת הברכה ואם אמר השם יסיים ואין צריך לחזור [ח"א בשם ה"ר מנחם]. - ושם מיירי בהחליף כל הברכה.

הגאון הנודע רבי שמאי גרוס שליט"א העיר על מש"כ בגליון פרשת שופטים [שאלה ג] אודות מי שאמר בשמו"ע גאל ישראל או בברכת קר"ש גואל ישראל, שהפסק שהבאנו שם בשם אחר ממורי ההוראה מפורש בדברי הט"ז ס"ו סק"ו, ע"ש.

ועל מה שהבאתי בשאלה א' עצה ליישיבה ליתן כסף לאותו פלוני כדי שיתפייס להפסיק לסחור עם הישיבה, והגרש"א שטרן פקפק על דבריי שמסתמא הגביר אינו מסכים שיתנו את כספו לאותו אדם שהוא שונאו, אף אני לא אמרתי שישתמשו למטרה זו בכספו של התורם, אלא שהישיבה תשלם לו בכסף משלה כדי להרויח עי"ז את תרומתו של הגביר, ובדאי ישתדלו שלא יידע איש בדבר זה.

ומש"כ שעצם נטילת הכסף בתנאי זה היא דבר מגונה, עיין מש"כ החינוך (מצות ל"ת תקה) שלא יטול שבט לוי חלק בביזה בשעת כיבוש הארץ וז"ל: לפי שהם משרתי השם לא נאה להם להשתמש בכלים החטופים מיד בני אדם, לא יבא בית השם רק דבר הבא דרך שלום ויושר ואמונה, ולא שידאג עליו לב איש ואשה, ע"כ.

הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א כתב לנו כמה הערות על מה שדנו בגליון פרשת שופטים [שאלה ד] ואלו דבריו:

טעה בקריאת התורה וחזר וקרא וטעה שוב בטעות אחרת

א. בדבר השאלה במי שטעה בקריאת התורה וחזר לקרוא כמה פסוקים ובפעם השני טעה טעות אחרת, האם צריך לחזור שוב או שמה די כמה שבשני הפעמים יחדיו קרא הכל כשורה.

נראה שיסוד לתשובה על שאלה זו הוא הכלל שבקריאת התורה אין פסול של כסדרן ולכן כיון שסו"ס קרא הכל כהוגן ממילא יצא יד"ח, משא"כ במגילה שקריאה למפרע מעכבת א"כ אם הטעות השניה הוא במקום מאוחר מהטעות הראשון נמצא שיש כאן קריאה למפרע וצריך לתקן עצמו שוב, ורק אם הטעות הראשונה לא היתה טעות מעכבת ממילא יצא בדיעבד ויצא בקריאה ראשונה, ודו"ק.

וראה בשו"ע או"ח סימן קל"ז (סעיף ג') ששם מבואר להדיא דבקריאה"ת למפרע אינו מעכב בדיעבד בקרא למפרע.

טעה בתחילה בחצי הפסוק ושוב טעה בחציו השני

ב. וכעת נבוא לבאר מה הדין בפסוק אחד שטעה בחציו השני של פסוק והמשיך ושוב העירו לו וחזר וקרא מתחילת הפסוק, אלא שכעת טעה בחציו הראשון, האם יכול לסמוך שהציו הראשון כבר קרא מתחילה כהוגן או שמה לא מחלקים את הפסוק לחצאים.

והנה בהלכות ק"ש סימן ס"ד (סק"ה) וסימן ס"ו (סק"ב) הביא המשנ"ב מחלוקת במי שטעה ודילג תיבה באמצע ק"ש האם חוזר לתחילת הפסוק שדילג בה, או שמה חוזר לאותו התיבה אם הוא במקום דסליק ענינא.

ויש לברר מה הדין בזה כלפי קריאה"ת והמשנ"ב בסימן קל"ז (סק"ח) סתם שחזר לתחילת הפסוק. - וז"ל: ואפילו רק תיבה אחת צריך לחזור ולקרותו, ויש להתחיל מתחלת אותו פסוק ולקרותו ושנים עמו כדן פסוק שלם.

אכן בא"ר שם (סק"ד) כתב כך: גם נ"ל ללמוד משם באם דילג תיבה שאין צריך לחזור ולקרות מראש הפסוק אלא מאותו התיבה כמ"ש הלבוש שם ולחם חמודות ע"כ, והוא הדין בנמצא טעות בספר תורה, ועיין ב"ש ס"י ק"ד, וכ"מ הלשון בסי' קמ"ג סעיף ד' מתחילין במקום שנמצא הטעות וכי' (עכ"ל).

והרי שלדעתו א"צ לחזור לתחילת הפסוק, ויש לתמוה שהרי הא"ר בעצו בק"ש נקט כהסוברים שחזר לראש הפסוק, וכבר הקשה עליו כן בשערי אפרים (שער ז' ס"ז פתחי שערים).

עוד כתב שם השע"א דהכא לכו"ע חוזר לתחילת הפסוק דהתם בק"ש שאני שקורא לעצמו משא"כ הבא שקורא לאחרים ודאי אין להתחיל באמצע הפסוק ועוד דאיכא חמש נכנסים.

[והנה בספר תורת חיים שם תמה על הא"ר דהרי צריך לקרות הוא ושני פסוקים עמו וא"כ ודאי יקרא כל הפסוק, ולענ"ד יתכן לומר דס"ל להא"ר דסגי גם בקריאת שני פסוקים ומחצה וא"צ ג' פסוקים שלימים וכדעת הסוברים כן, אבל כמדומה דלכתחילה הכל מודים דבעינן ג"פ שלימים. ויותר נראה לומר דדין זה של הא"ר לא קאי כשהשלים הקריאה וחזר לקרות שוב רק באופן שהוא עדיין עסוק בקריאה זו כגון שהמשיך פסוק אחד או שנים וכמו בק"ש ולזה כתב דלמקילים שם בק"ש ה"ה הכא, ולדעת השע"א כאן יש יותר מקום להחמיר, וק"ל].

ג. וכל זה כשטעה בתחילה בחציו השני ושוב טעה בחציו הראשון, אבל אם היה להיפך י"ל דבפסוק אחד אולי מעכב קריאה למפרע גם בקריאת התורה, וצ"ע.

סימן טוב ומזל טוב

ברכת מזל טוב לידיד נפשי היקר עומד לימין המערכת בכל עת ורודף צדקה וחסד הרבני הנגיד הנכבד

הרב אברהם צבי רייז שליט"א
אב"ב במנהטן נ.י.

לרגל שמחת נישואי נכדתו במז"ט ובשעטו"מ

זיכה לרווח רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ויצליח בכל מעשיו וימלא ד' כל משאלות לבבו לטובה. אמן

משפע מצוות תפילין

ברכת מזל טוב קדם ידידינו רב פעלים לתורה ולחסד עוסק בצרכי ציבור באמונה עושה צדקה בכל עת

הרב בנימין רוזנבלט שליט"א
ראש הקהל דחסידי באיאני בית שמש

לרגל שמחת הבר מצווה לבנו היקר בחור כהלכה יניק וחכים כמר מדרכי שלמה נ"י

ילך מחיל אל חיל בפעליו הברוכים למען הכלל והפרט ויזכה לרוב נחת מתוך הרחבת הדעת.

פארו עלי ופארי עלי

בלב מלא שמחה והתרגשות הנני לאחל ברכת מזל טוב קדם ידידנו הנעלה והנכבד משפיע לצעירי הצאן הרבני

הרה"צ יחיאל יהושע רבינוביץ שליט"א
אבד"ק שפיקוב

לרגל הכנסת בנו יניק וחכים עדין לגאון ולתפארת הבה"ח כמר שלמה חיים נ"י לעול תורה ומצוות

זיכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות לתפארת המשפחה הרוממה, אמן.